

Jornada

**“El Dret
d'autodeterminació:
anàlisi jurídica”**

Barcelona, 31 de gener de 2014

**RESUM DE LES
PONÈNCIES**

La **Comissió de Defensa dels Drets de la Persona i del Lliure Exercici de l'Advocacia** del Col·legi d'Advocats de Barcelona organitzà el dia 31 de gener de 2014 un acte públic sota aquest títol, amb l'assistència d'unes 130 persones que ompliren la vuitena planta del Col·legi.

La Jornada s'inaugurà amb les intervencions en nom del Col·legi de la **Sra. Rosa Maria Barberà**, Vicedegana de l'ICAB, que excusà l'assistència del Degà, i de la **Sra. Esther Palmés**, Diputada de l'Junta de Govern de l'ICAB, que feu la presentació en termes elogiosos de la Comissió de Defensa.

La Jornada va comptar amb set ponències, a càrrec de prestigiosos experts en Dret Internacional i en Dret Constitucional, que conformaven dues taules. La primera d'elles, composta pels senyors **Gerardo Pisarello**, professor de Dret Constitucional de la Universitat de Barcelona; **Javier Pérez Royo**, catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat de Sevilla; i **Anna Badia Martí**, catedràtica de Dret Internacional de la Universitat de Barcelona. Tenia per títol **“Els fonaments del dret a l'autodeterminació”**, i estava moderada pel **Sr. August Gil Matamala**, membre de la Comissió de Defensa i President d'Honor de l'AED

(Advocats Europeus Demòcrates), que obrí la Jornada amb una breu intervenció per justificar l'interès i l'oportunitat del tema escollit. La segona taula estava formada pels senyors **Bojan Brezigar**, políticòleg i periodista eslovè; **Xavier Solano**, assessor de l'Scottish National Party; **Daniel Turp**, professor de la Universitat de Montreal; i **Carles Viver i Pi-Sunyer**, President del Consell Assessor per a la Transició Nacional i catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat Pompeu Fabra. Tenia per títol **“L'exercici del dret a l'autodeterminació”**, i estava moderada per la **Sra. Marion Hohn**, Presidenta de l'Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans.

La Jornada fou clausurada amb una intervenció de la **Sra. Mireia Montesinos**, Presidenta de la Comissió de Defensa, que donà lectura a les conclusions de la mateixa.

A continuació oferim un resum del més rellevant de les intervencions de la Jornada.

INTRODUCCIÓ A LA JORNADA, a càrrec del moderador **Sr. August Gil Matamala**.

El gener de 2013, ara fa justament un any, la Comissió de Defensa del Col·legi d'Advocats de Barcelona va aprovar i fer públic un informe amb un títol idèntic al del present acte: *“El Dret a l'autodeterminació : anàlisi jurídica”*. Aquest document va tenir una considerable difusió i encara avui el podem trobar circulant per la xarxa informàtica. Com a conclusió de l'informe la Comissió de Defensa afirmava que *“és un dret inalienable de Catalunya, com comunitat nacional, el poder decidir sobre el seu futur, ja sigui dintre de l'Estat on està integrat o separant-se'n per constituir un nou estat sobirà, segons ho decideixi la voluntat majoritària, democràticament i pacíficament expressada, del seus ciutadans”*.

Durant l'any transcorregut des d'aquell document el nostre posicionament s'ha vist confirmat per una sèrie de fets importants: la Declaració de Sobirania, aprovada pel Parlament de Catalunya el mateix gener de 2013; la constitució del Consell Assessor per a la Transició Nacional; la continuïtat i l'amplificació de les mobilitzacions ciutadanes a favor del dret a decidir i de la independència; i, finalment, l'acord pres pel Parlament de Catalunya el mes passat, amb una majoria de pràcticament dels dos terços, de convocar un referèndum d'autodeterminació pel 9 de novembre de 2014.

Però també durant tot aquest any hem comprovat com el Govern i les institucions de l'Estat, importants mitjans de comunicació i els dos partits majoritaris espanyols, i últimament la FAES, s'han empenyat a convèncer-nos que estem equivocats. La seva argumentació és tan simplista com reiterativa en la seva formulació, i es pot resumir en dues afirmacions, presentades gairebé com veritats absolutes i fora de tota discussió. Primera afirmació: el dret d'autodeterminació és un mite anacrònic, i, en qualsevol cas, no seria aplicable a Catalunya. Segona afirmació: la consulta al poble català acordada pel Parlament és contrària a la Constitució espanyola, per tant no es podrà celebrar en el marc de la legalitat. És evident, doncs, que el debat jurídic sobre el dret a l'autodeterminació s'ha convertit en un terreny prioritari de confrontació amb l'Estat en el procés sobiranista obert a Catalunya.

El Col·legi d'Advocats de Barcelona no podia quedar al marge d'un debat de tanta transcendència social i jurídica, i és per això que la Comissió de Defensa ha volgut convocar un conjunt d'eminents juristes i politòlegs, experts en temes de legalitat constitucional i internacional, perquè ens ajudin a veure-hi clar i ens aportin les seves valuoses reflexions sobre el tema que ens ha reunit avui aquí.

RECULL DE RESUMS DE LES PONÈNCIES

EL DRET A L'AUTODETERMINACIÓ DES DE LA PERSPECTIVA DELS DRETS FONAMENTALS

Ponència a càrrec del **Dr. GERARDO PISARELLO**, jurista argentí, Professor de Dret Constitucional a la Universitat de Barcelona i membre de l'Observatori DESC i del Col·lectiu Praga de juristes. És autor de diversos llibres, entre les quals l'últim publicat és *“La Bestia sin Bozal. En defensa del derecho a la protesta”*.

Des d'un punt de vista històric el dret a l'autodeterminació apareix com la facultat que s'atribueix a un poble de poder decidir lliurement el seu marc polític, quan aquest poble està sotmès contra la seva voluntat a una situació de dominació o minoració exterior. És a dir, quan està obligat a acceptar per mitjans no democràtics un sistema de govern rebutjat per la majoria. El dret a l'autodeterminació neix lligat a les concepcions de Rousseau i al principi democràtic, en el marc de les lluites contra les monarquies absolutes dels segles XVIII i XIX. La independència dels Estats Units és possiblement un dels exercicis més acabats del dret al *self government*. A Europa el reconeixement del dret a l'autodeterminació es produeix en el context de la primera postguerra mundial i en el marc de la caiguda dels imperis multinacionals; es consolida univer-

salment amb l'aparició dels moviments d'alliberament nacional i els processos de descolonització; i és reconegut jurídicament en els grans Pactes Internacionals dels Drets Humans amb caràcter general a tots els pobles. Actualment, el dret a l'autodeterminació admet diferents formulacions i fonamentacions jurídiques, que van des del reconeixement al dret a la independència en la Constitució d'Etiòpia, fins a construccions jurídiques específiques que atorguen més rellevància al principi democràtic, com passa al Quebec o en l'acord entre els Governos d'Escòcia i del Regne Unit. És doncs un dret que no s'aplica únicament a pobles en situació colonial, sinó també quan es dona una situació objectiva de reiterada denegació o desconeixement de la personalitat jurídica, lingüística o cultural d'una comunitat política; o bé quan existeix, simplement, una demanda subjectiva forta d'exercir-lo, és a dir, una voluntat majoritària i clara, lliurement conformada, en aquest sentit. En certa manera, el dret a decidir es podria entendre com l'actualització del dret a l'autodeterminació que col·loca l'èmfasi no tant i només en els greuges passats com en l'existència present d'una voluntat clara i majoritària.

El que molts autors anomenen *el problema espanyol* és la incapacitat d'una determinada configuració de l'Estat per a reconèixer o donar un encaix democràtic a la seva diversitat cultural, lingüística, jurídica i nacional. Una incapacitat que es va expressar molt clarament durant la monarquia centralista del segle XIX i durant el franquisme, però també amb dife-

rents modulacions en l'actual monarquia parlamentària. En el cas de Catalunya, la reivindicació del dret a l'autodeterminació s'ha plantejat amb força pel fet que aquest país s'adapta perfectament a les exigències que segons les Nacions Unides determinen l'existència en sentit jurídic d'un poble, i per expressions reiterades d'auto identificació com a tal. Ja el projecte d'Estatut de 1931, dit de Núria, ho proclamava en el seu preàmbul. La menció al dret a l'autodeterminació va desaparèixer en la tramitació de l'Estatut a les Corts Generals, posteriorment a l'intent de cop d'estat del General Sanjurjo. El dret a l'autodeterminació dels pobles, aplicat a Catalunya i al País Basc, va ser una reivindicació present en la majoria dels partits de l'oposició antifranquista, així com en el debat constituent de 1977/78, en especial en l'esmena presentada pel diputat d'Euskadiko Esquerra Francisco Letamendia. Si el reconeixement d'aquest dret no va ser finalment incorporat a la Constitució no es pot atribuir només a la manca de voluntat dels protagonistes polítics del moment sinó també per l'evidència que el procés constituent estava tutelat per la presència de l'exèrcit i d'altres poders vinculats a la dictadura. Les versions originals dels articles 1 i 2 de la Constitució espanyola tenien redaccions molt més favorables a la consideració d'Espanya com un estat plurinacional. És important recordar que la redacció definitiva de l'article 2, amb la menció a la “indissoluble unitat de la nació espanyola”, va arribar redactat a mà en un sobre directament de la Moncloa,

com explicava un dels ponents, en Jordi Solé Tura.

És cert que malgrat això el títol vuitè de la Constitució i una interpretació oberta del seu text van permetre un considerable grau d'autogovern a les nacionalitats i regions constituïdes en comunitats autònomes, però també és una evidència empírica que aquestes cotes d'autogovern van ser més fruit de la pressió de les perifèries que no pas de les conviccions dels partits que van governar l'estat. Com ho demostra una reiterada tendència a la invasió competencial i l'elevada conflictivitat davant del Tribunal Constitucional, l'Estat de les Autonomies ha estat de fet un Estat temerós de les comunitats autònomes, com ha quedat molt palès amb la sentència 31/2010 del T.C. sobre la reforma de l'Estatut de Catalunya. Tot això explica en bona mesura la persistència de la reivindicació del dret a l'autodeterminació, inclús per part de partits que havien acatat el marc de la Constitució espanyola. Així consta en la Declaració de Barcelona de 1998, signada per diferents partits catalans, gallecs i bascos, i en reiterades resolucions del Parlament de Catalunya des del 1989 fins a la declaració de sobirania i del dret a decidir de gener de 2013.

Si bé és una realitat que el poble de Catalunya no té reconegut en el marc de la Constitució espanyola el dret subjectiu a l'autodeterminació, això no hauria de ser obstacle per tal que a Catalunya es pugui celebrar una consulta o referèndum per decidir l'estatus jurídic de la mateixa,

amb la possibilitat que una de les opcions sigui la independència , tal com han reconegut els juristes que integren el Consell per a la Transició Nacional i molts altres experts en dret constitucional. Existeix un deure del Govern de l'Estat, vinculat pel principi democràtic i pel mandat de l'article 9.2 de la Constitució, de facilitar la consulta i de proposar les alternatives que la facin viable dins del marc de la Constitució, tal com s'ha fet en països com el Canadà o el Regne Unit. Malauradament, no és això el que hem vist fins ara, malgrat la voluntat majoritària de les institucions de Catalunya i de les moltes expressions simbòliques d'un gran pes per part de la ciutadania de Catalunya. Davant de les negatives reiterades a tot diàleg al voltant de la consulta per part del Govern de l'Estat, de les propostes de reformes en un sentit recentralitzador , de les amenaces de suspensió de l'autonomia i , en definitiva, de l'incompliment del deure de promoure el principi democràtic, els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya tenen el dret a defensar de manera pacífica les seves exigències d'autodeterminació , i d'apel·lar a les forces socials i polítiques, a la ciutadania de la resta de l'Estat, i a la comunitat internacional per fer valdre aquest dret universal i inalienable.

ELS FONAMENTS DEL DRET A L'AUTODETERMINACIÓ DES DE LA PERSPECTIVA DEL DRET INTERNACIONAL

*Ponència a càrrec de la **Dra. ANNA BÀDIA MARTÍ**, Catedràtica des de 2001 de Dret Internacional Públic de la Universitat de Barcelona. Ha estat directora del departament de Dret i Economia internacionals d'aquesta Universitat. És membre de l'Observatori de Bioètica i Dret, tema al qual ha dedicat nombrosos treballs d'investigació. Ha dedicat també molta atenció als aspectes jurídics i econòmics del principi d'autodeterminació del pobles colonials.*

Des del punt de vista de l'ordenament jurídic internacional, dos són les aproximacions al Dret a l'autodeterminació. Per una banda, és un principi estructural de l'ordre internacional, te caire constitucional dintre del marc de la Carta de les Nacions Unides i desenvolupat a través de les resolucions de l'Assemblea de les Nacions Unides. D'altra banda, des de la perspectiva dels drets humans, es comença a parlar del dret a l'autodeterminació l'any 1966 en el Pacte Internacional de drets civils i polítics, i en el Pacte de drets econòmics, socials i culturals, que entren en vigor el 1970. Sobre la base jurídica del dret internacional les resolucions de les Nacions Unides se centren en la situació específica dels pobles colonials. La formulació sobre la independència dels països i pobles colonials és del 1960, amb la resolució 1514 de les Nacions Uni-

des, que és la Carta Magna de la descol·lització. El 1970 el dret a l'autodeterminació s'amplia al poble palestí, ocupat militarment, i a la majoria negra de Sud Àfrica, sotmesa a una flagrant violació sistemàtica dels drets humans amb el règim d'apartheid. Aquesta és una via no aplicable a Catalunya, que no és un territori colonial, ni està sota un règim d'apartheid ni ocupat militarment.

En canvi, l'article 1 comú als dos Pactes Internacionals esmentats, que constitueixen el cos jurídic dels drets humans, parla del dret a l'autodeterminació com un dret de tots els pobles. Això vol dir que si un poble no pot decidir per ell mateix, tots els altres drets que venen al darrere, la llibertat, la integritat de la persona, el dret a la nacionalitat, etc., no poden funcionar. Amb aquests pactes s'incorpora a la vida jurídica internacional el principi democràtic del pacte social de Rousseau. En termes de l'ordre jurídic internacional, el principi de l'autodeterminació s'imposa com una obligació als estats i com un dret dels pobles.

Una altra qüestió és si el dret de secessió es pot invocar des del punt de vista de l'autodeterminació, com s'ha vist a Europa a partir dels anys 90, amb el desmembrament de la Unió Soviètica, de la República federal de Iugoslàvia, o de Txecoslovàquia. El dret internacional parteix de l'existència d'una pluralitat d'estats en un món dividit territorialment, i pretén assegurar la convivència entre aquests estats marcant-los les normes del joc. Però no li preocupa com han aparegut

aquests estats, és una qüestió de facto. El dret internacional no empara la secessió d'un Estat. A partir de la seva existència de facto un nou estat entra a formar part de la vida internacional i està vinculat per els principis i les normes de l'ordenament jurídic internacional. No pots acudir al dret internacional per fonamentar una secessió o una declaració d'independència, perquè no se n'ocupa. No hi dona suport, però tampoc prohibeix la secessió. Aquesta pot ser l'idea positiva de l'opinió consultiva sobre Kosovo. El dret internacional es preocupa del nou estat a partir del seu naixement, per comprovar si reuneix els elements de facto per poder subsistir. La secessió ha d'anar acompanyada del reconeixement internacional de la realitat de facto, però això és ja una qüestió totalment política que cada estat decidirà lliurement.

ELS FONAMENTS DEL DRET A L'AUTODETERMINACIÓ DES DE LA PERSPECTIVA DEL DRET CONSTITUCIONAL ESPANYOL

Ponència a càrrec del **Dr. JAVIER PÉREZ ROYO**, *Catedràtic de Dret Constitucional a la Universitat de Sevilla i Rector de la mateixa Universitat (1988-1992). Fou membre de la comissió redactora de l'Estatut d'Autonomia d'Andalusia, i autor de nombroses obres de referència en la seva especialitat acadèmica.*

El dret a l'autodeterminació és el dret constitutiu de la democràcia. Aquest és el sentit del contracte social de Rousseau: el dret és creat pels propis ciutadans, que en sotmetre's al dret s'estan obeint a ells mateixos i per tant no estan sotmesos a cap voluntat aliena. Si hi ha democràcia no pot no haver-hi dret a l'autodeterminació. Ara bé: aquest dret s'exerceix en un marc jurídic definit i acceptat per tots els qui actuen dins d'aquest marc. És per això que el Tribunal Suprem del Canadà, en la seva famosa decisió, va negar expressament que el Quebec pogués exercir el dret a l'autodeterminació, perquè el Quebec no és una colònia de les demés províncies del Canadà, sinó que és una província democràticament incardinada dintre d'un Estat democràtic. Per tant, quan parlem de la independència del Quebec no estem parlant de dret a l'autodeterminació, sinó d'una altra cosa.

A Espanya tenim la Constitució del 1978, en el marc de la qual tots els ciutadans de l'Estat han vingut exercint el dret a

l'autodeterminació, com veïns d'un municipi, com membres d'una comunitat autònoma, com ciutadans de l'Estat i com ciutadans de la Unió Europea, en condicions d'igualtat i sense que ningú estigui privat de l'exercici d'aquest dret. Per això, quan parlem del dret a l'autodeterminació de Catalunya, el que en realitat volem dir és que hi ha un volum de ciutadans catalans, la majoria segons les enquestes, que estan sol·licitant modificar el marc jurídic per a l'exercici de l'autodeterminació, que volen exercir el dret a l'autodeterminació de manera diferenciada a com l'exerceixen els ciutadans de les demés nacionalitats i regions que integren Espanya. El que diu el Tribunal Suprem del Canadà és que encara que un territori no estigui privat de cap dret democràtic, això no exclou que tingui dret a exercir-los de manera separada. El que està ara mateix en joc a Catalunya és l'establiment d'un marc jurídic propi i separat del marc comú existent fins ara, per tal d'exercir els drets democràtics de manera diferenciada i independent dels altres territoris de l'Estat. Aquest plantejament no necessita cap justificació. No cal donar cap explicació dels motius perquè es vol un marc jurídic independent. No calen memorials de greuges. Es tracta simplement de la voluntat dels catalans de viure i exercir llurs drets – que es sintetitzen en el dret d'autodeterminació - en un marc propi, decidit per ells mateixos. Per què? Perquè sí, perquè els catalans no es troben còmodes en l'exercici de llurs drets democràtics en el marc del binomi Constitució espanyola - Estatut d'Autonomia,

i ja no el volen. I per què no el volen? Doncs perquè no.

Està clar, però, que hi ha arguments per plantejar la separació. El desencadenant ha estat la sentència del Tribunal Constitucional sobre la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Amb aquesta sentència Espanya s'ha quedat sense constitució territorial, ja que ha liquidat la que s'havia construït el 1978, com un compromís polític entre el principi d'unitat i l'exercici del dret a l'autonomia. D'acord amb la Constitució l'efectivitat d'aquest compromís s'atribuïa de manera específica i exclusiva als òrgans legítims democràticament: els Parlaments de les comunitats autònomes i les Corts Generals. Aquest compromís es vehiculà de manera respectuós en el procés català de reforma estatutària que culminà en la seva aprovació per referèndum. Però a continuació ve el recurs davant el Tribunal Constitucional, recurs que és contrari a la lletra i a l'esperit de la Constitució, i que va ser introduït en la Llei Orgànica d'aquest Tribunal. Amb la seva sentència, el Tribunal tanca definitivament tota possibilitat de reforma estatutària més enllà del que es va assolir l'any 1979. I encara el Tribunal Suprem ha anat més enrere encara per via interpretativa, en el tema de la llengua vehicular de l'ensenyament. Ens hem quedat doncs sense constitució territorial, atès que aquesta pretenia bàsicament solucionar el problema de la relació de Catalunya amb Espanya, i els demés territoris anaven al darrere. Però si després de la sentència del Constitucional aquesta constitució no ser-

veix per solucionar el problema de Catalunya, ja no serveix per a ningú. Cal recordar, però, que la construcció de l'Estat de les autonomies és inconstitucional des del seu origen, a partir de la congelació de l'Estatut de Galícia, i de la flagrant anticonstitucionalitat del referèndum que aprovà l'Estatut d'Andalusia.

Ara mateix ens trobem en una situació en la qual la Constitució espanyola interpretada en clau jurídica tradicional no dona resposta al problema que planteja Catalunya. És un problema polític al que cal trobar-li una resposta. No es pot dir: no tinc resposta perquè la Constitució no permet donar-la. Perquè si la voluntat de tenir un marc jurídic propi no cap dintre de la Constitució, la única resposta possible de Catalunya és sortir-ne fora. No és possible obviar la dimensió política de la manifestació de voluntat inequívoca de tenir un marc propi. Per tant, sense consulta al poble de Catalunya ja no es pot resoldre el problema de la integració o de la separació negociada amb Espanya. No es pot continuar en el marc constitucional que ha funcionat, de manera bastant satisfactòria, en els últims 35 anys, però que ja no és operatiu. La Constitució i l'Estatut són ara normes odioses a Catalunya, i per tant en base a les mateixes no es pot mantenir un procés d'integració. Una de dues: o es negocia una altra fórmula d'integració que ja no podrà ser la mateixa d'ara o en algun moment Catalunya acabarà signant la seva independència i no hi haurà forma de deturar-la. La negació de la consulta ja no és realista. No es pot mantenir la integració de

Catalunya a Espanya sense que hi hagi una manifestació de voluntat dels ciutadans de Catalunya de que així ho volen. La posició de Rajoy és que el problema no existeix perquè la Constitució no permet que existeixi. Però el problema continua existint. La voluntat del poble de Catalunya de decidir el seu futur no va a canviar perquè se li digui que això no cap a la Constitució. Si la voluntat d'un poble no cap en la Constitució, o es canvia aquesta, o se'n surt.

Caldria haver fet tot l'humanament possible per no arribar a aquest punt, però s'ha fet justament el contrari. El problema arrenca dels dos últims anys de la legislatura del govern Aznar, el 2003-2004, perquè la reforma de l'Estatut és un moviment defensiu davant l'amenaça d'un govern amb majoria absoluta disposat a reduir les competències autonòmiques de manera significativa. Portem ja 10 anys amb aquest tema. Estem en un procés de canvi profundíssim que està estancat jurídicament i que va evolucionant políticament al marge del bloc de constitucionalitat, perquè la sentència del Tribunal Constitucional no deixa marge per moure's dintre de la Constitució. La intervenció d'un òrgan no legitimat democràticament ha trencat la forma com s'havia construït l'estructura de l'Estat. Ara mateix no tenim estructura territorial: és una closca buida, sense vida i sense ànima. A partir d'aquí, o hi ha algun tipus de negociació política, o des de Catalunya es farà saltar pels aires el principi de la unitat política de l'Estat.

I el Sr. Pérez Royo acaba: “ A mi m'agradaria ser optimista i pensar que encara podem arribar a un punt de trobada, però cada dia sóc més pessimista respecte de les possibilitats d'un acord, perquè quan més temps passa les posicions es van tancant”.

L'EXERCICI DEL DRET A L'AUTO-DETERMINACIÓ. UN MODEL REEIXIT: ESLOVÈNIA

Ponència a càrrec del **Dr. BOJAN BREZIGAR**, periodista, graduat en Ciències Polítiques, editor (1992-2007) del diari de la minoria eslovena a Itàlia, portaveu del Ministeri d'Afers Estrangers eslovè i assessor de la Comissió Europea i del Consell d'Europa sobre temes de minories i llengües minoritàries a Europa. Ha estat membre del Parlament de la Regió Friuli-Venezia Giulia (Itàlia).

Els eslovens es van establir a l'àrea entre el nord de l'Adriàtic i la plana hongaresa al segle sisè. Durant segles van ser incorporats als estats centrals europeus, llevat d'un breu període als segles VII i VIII en que van constituir un estat independent. Fins a la fi de la Primera Guerra Mundial van formar part de l'Imperi Austrohongarès. La major part del territori, amb la capital Ljubljana, va passar a formar part del regne de Iugoslàvia, gairebé la tercera part a Itàlia i una part més petita a Àustria. A la fi de la Segona Guerra Mundial, Iugoslàvia es va constituir en una Federació de repúbliques socialistes, entre elles Eslovènia, que va recuperar els territoris que havien passat a Itàlia. La Constitució de Iugoslàvia establia que les Repúbliques integrades en la Federació, tenien el dret de separar-se'n. Això donava una base legal al procés d'independència. Sota el mandat de Tito, Iugoslàvia va ser un règim policial i militar,

controlat pel partit comunista. Tito no tolerava cap oposició, però era un bon polític. Mantenint una posició d'equilibri entre els Estats Units i la Unió Soviètica, va construir un fort estat social, que va assolir una certa llibertat i un considerable creixement econòmic. Però a partir de la mort de Tito (1980), la Federació va encarar una enorme crisi econòmica, fins a arribar a una situació de fallida. Eslovènia era la part més rica de Iugoslàvia, on s'havia permès una certa liberalització econòmica, molt dependent però de les inversions que provenien de l'estranger. La crisi econòmica va ser el principal element que va impulsar els eslovens a iniciar el procés per a la independència. És cert que els eslovens tenien els seus somnis independentistes, però segurament el moviment nacionalista no hagués crescut tan ràpidament si la crisi econòmica no hagués provocat la dissolució de Iugoslàvia. A Sèrbia, Slobodan Milosevic va fer servir el nacionalisme serbi per afrontar la crisi, recolzat per l'exèrcit iugoslau que sempre havia estat pro serbi. Milosevic va promoure la idea de la Gran Sèrbia. “Sèrbia és allà on els serbis viuen” va ser el seu lema, que va intentar aplicar per la força a Bòsnia i a Kosovo. Però a Eslovènia no hi havia una comunitat sèrbia autòctona, i per aquesta raó va ser autoritzada a deixar Iugoslàvia després de la guerra, més o menys simbòlica, dels deu dies.

A finals dels anys vuitanta van aparèixer a Eslovènia els primers partits polítics democràtics: la Unió de Camperols el 1988, la Unió Democràtica el gener de

1989. L'Assemblea eslovena, encara comunista, es va veure obligada a obeir les pressions europees i va convocar les primeres eleccions democràtiques per a l'abril de 1990. De cara a les eleccions es va formar DEMOS, que reunia els partits de l'oposició democràtica, mentre que el partit comunista eslovè, sota la direcció de Milan Kucan, es presentava totalment deslligat del partit comunista iugoslau, i sota el nom de Unió dels Social Demòcrates. Això els va permetre conservar el 17 % dels vots i mantenir-se com el primer partit a Eslovènia, mentre que la coalició DEMOS guanyava les eleccions i va formar el nou govern. Els comunistes van aconseguir que Kucan fos anomenat president de la República. Aquestes eleccions van ser decisives pel futur: a Eslovènia quasi tothom va entendre que Iugoslàvia no tenia futur o que, si més no, no hi havia futur per Eslovènia a Iugoslàvia. L'Assemblea elegida va aprovar, amb 204 vots a favor, cap en contra i 4 abstencions, celebrar un referèndum el 23 de desembre de 1990, amb la pregunta següent: *¿La República d'Eslovènia hauria d'esdevenir un Estat autònom i independent?* Amb una participació del 93 %, el resultat va ser d'un 95 % afirmatiu i un 5 % negatiu, és a dir, el 88 % de la població va votar a favor de la independència. El mandat del referèndum donava a l'Assemblea nacional un termini de sis mesos per portar a efecte la decisió presa, termini que es va fer servir per adoptar la legislació necessària per establir un nou estat. Cal aclarir que les sis repúbliques que conformaven la Federació Iugoslava

tenien ja assumides moltes competències en economia, justícia, educació, transports, sanitat i llengua. L'eslovè era ja la llengua oficial única d'Eslovènia, excepte a l'exèrcit on es mantenia el serbocroata, el qual era ensenyat a l'escola com a llengua estrangera obligatòria. L'Assemblea nacional va haver de treballar sobretot en qüestions com la defensa, el sistema monetari, el control de fronteres, els assumptes exteriors o els símbols nacionals, però la major part del treball ja s'havia fet a l'època de l'estat federal. Fins i tot Eslovènia disposava de l'anomenada defensa territorial, organitzada de manera local per Tito el 1968, i concebuda com un exèrcit de guerrilles pel cas d'una invasió soviètica.

Belgrad va considerar il·legal el referèndum, alhora que la Unió Europea es pronunciava a favor de la unitat de Iugoslàvia. No obstant, era clar que almenys Alemanya i Àustria recolzarien el nou Estat. La independència es va declarar el 25 de juny de 1991, un dia després del termini de sis mesos establert. El fet va ser celebrat com un gran esdeveniment en el territori, però no va aixecar cap interès al mitjà de comunicació internacionals, més interessats en altres zones de conflicte. Belgrad va reaccionar enviant la policia federal a les fronteres i fent sortir els tancs de l'exèrcit federal de les casernes. La defensa territorial eslovena estava ben preparada i va defensar l'aeroport i va bloquejar les casernes de l'exèrcit iugoslau. Hi va haver alguns enfrontaments durant deu dies, en els quals van morir 60 persones entre soldats eslovens,

soldats iugoslaus i algun civil. En pocs dies els representants de la Unió Europea van arribar per tal de convèncer les dues parts d'acceptar un alt el foc i començar un diàleg. A l'agost de 1991 la Unió Soviètica es va col·lapsar i Belgrad va perdre el seu principal aliat. Al mes següent l'exèrcit iugoslau es retirava d'Eslovènia. Després d'alguns mesos de dubte, tots els membres de la Unió Europea van reconèixer la independència d'Eslovènia el gener de 1992. El principi de l'Acta de Hèlsinki: *“les fronteres no haurien de canviar”*, s'havia trencat ja amb el reconeixement dels Estats bàltics. El mateix any 1992 Eslovènia va ingressar a les Nacions Unides, i a la tardor l'Assemblea nacional aprovava la nova Constitució.

Aquesta és la història d'èxit del procés eslovè cap a la independència. Hom en pot treure com a conclusió que en la qüestió del dret a l'autodeterminació la política i el pragmatisme sempre prevalen. Aquells que es van oposar fortament a la independència d'Eslovènia: els Estats Units, França, el Regne Unit i Itàlia, van recolzar poc després l'autodeterminació de Kosovo. I una altra conclusió: les solucions militars a dins de la Unió Europea ja no són possibles.

L'EXERCICI DEL DRET A L'AUTO-DETERMINACIÓ. EL PROCÉS A ESCÒCIA

Ponència a càrrec de XAVIER SOLANO.

HISTÒRIA

Per entendre l'Escòcia d'avui cal entendre una mica la seva història. Com que no tenim temps per explicar-ho tot, faré referència a les dades essencials.

Escòcia va ser conquerida pel rei Eduard I d'Anglaterra a finals del segle XIII. Entre els anys 1296 i 1328 tenen lloc les guerres d'independència a Escòcia. Un personatge important fou Sir William Wallace, conegut també com a “Braveheart”. La independència de facto s'aconsegueix l'any 1314, tot i que no es reconeix fins al 1328.

Gairebé tres-cents anys després, es produeix un capítol important. Al 1603 mor el rei d'Anglaterra i ho fa sense descendència. El rei d'Escòcia, Jaume VI, per llinatge, esdevé també el rei Jaume I d'Anglaterra. Així doncs, es produeix una unió de Corones, tot i que Escòcia i Anglaterra continuen sent països independents amb els seus governs i parlaments propis.

Al 1707 els anglesos proposen una unió política a Escòcia. Aquesta proposta es acceptada pel parlament escocès tot i que el poble hi estava majoritàriament en contra. El Tractat de la Unió de 1707 entre Escòcia i Anglaterra comporta la des-

aparició dels dos parlaments nacionals i la creació d'un parlament nou anomenat Parlament del Regne Unit, és a dir, a partir d'aquí comença a existir el Regne Unit com a país polític.

En els següents 272 anys passen moltes coses: en destaquen primer la creació i la desaparició de bona part de l'imperi britànic, la revolució industrial i les guerres mundials. Aquests tres factors van promoure els interessos pel manteniment de unió tant des del punt de vista polític com l'econòmic i el militar. Però als anys 70 apareixen dos factors que promouen la independència, l'existència de la Unió Europea, que estableix el mercat comú europeu, i la descoberta del petroli al Mar del Nord, que justifica que el projecte d'una Escòcia independent és viable econòmicament.

L'any 1979, per tant, es celebra un referèndum per l'establiment d'una assemblea legislativa per Escòcia, és a dir, per restablir el Parlament escocès. Guanya el sí però s'introdueix una clàusula que diu que ha de votar favorablement el 40% de tot el cens electoral, fins i tot aquells que no van anar a votar. Per tant, tot i guanyar el sí, no s'aconsegueix el restabliment del parlament. De fet, Escòcia no tornarà a tenir parlament propi fins el 1999, després de la Victòria en el referèndum de 1979.

Entre el 1999 i el 2007 governa una coalició laborista i liberal demòcrata. L'any 2007 però, guanya per primera vegada l'SNP però ho fa en minoria: només gua-

nya per un diputat. Entre el 2007 i 2011 Escòcia té un govern nacionalista que governa en solitari i en minoria. El 2011 torna l'SNP torna a guanyar, però aquest cop aconseguix una vintena més de diputats i assoleix la majoria absoluta. A partir d'aquí és quan l'SNP ja pot tirar endavant la seva proposta d'organitzar un referèndum d'independència que es fixa pel 2014. 18 mesos després, a l'octubre de 2012, els primers ministres escocès i britànic signen l'acord d'Edimburg que estableix el marc legal per tirar endavant el referèndum.

CONSTITUCIÓ I REFERÈNDUM

Ara que ja coneixem una mica la història política d'Escòcia, mirem quina mena d'estat es el Regne Unit de la Gran Bretanya i Irlanda del Nord.

Cal partir del fet que el Regne Unit es reconeix a si mateixa com una **unió de quatre nacions**: anglesos, escocesos, gal·lesos i irlandesos del nord. No hi ha cap problema identitari, el **debat sobre la independència no és visceral, és molt racional**, és molt tècnic, és molt de com serà el sistema de salut el dia de demà, com seran les polítiques culturals, com serà la política econòmica.

Hi ha un altre factor que també és molt important que és el **principi democràtic**. Al Regne Unit aquest és el principi bàsic de tota l'estructura i és el que permet doncs que a Escòcia es celebri d'aquí a pocs mesos un referèndum legal i acceptat per Westminster, que tindrà lloc el 18

de setembre i on es farà una pregunta molt senzilla:

Escòcia hauria de ser un país independent?

Cal entendre que l'SNP feia anys que feia referència al referèndum en el seu programa electoral. De fet, podem veure referències en els programes electorals de les eleccions escoceses de 2003, 2007 i 2011.

Un cop guanyades les eleccions per majoria absoluta, l'SNP ja pot al·legar tenir el mandat democràtic, element essencial en un estat on el principi democràtic està considerat com el principi bàsic de tota l'estructura de l'estat.

Ara fem una ullada al marc constitucional britànic. Molts comenten que no hi ha una constitució, això no és tècnicament correcte. Si que n'hi ha però aquesta no és una constitució escrita, el que hi ha és una constitució que es basa en un recull de tractats, lleis, sentències judicials, interpretacions d'experts i, sobre tot, la voluntat del Parlament britànic. Dic 'sobretot', perquè la Cambra dels Comuns, és la institució democràticament escollida pel poble britànic i, per tant, la única institució sobirana. No hi ha res per sobre la voluntat del Parlament. És per l'element democràtic que no hi ha cap tractat ni llei escrita que pugui anar en contra de la voluntat del parlament.

Per tant, aquest respecte pel principi democràtic explicaria el perquè tot i que el primer article del primer tractat consti-

tucional del Regne Unit, el “Tractat de la Unió” diu que ‘Anglaterra i Escòcia estaran unides per sempre més’, Margaret Thatcher podia dir que els escocesos com a nació tenen l'indubtable dret a l'autodeterminació nacional. És a dir, tot i que el primer article del Tractat de la Unió, signat 300 anys enrere, podria fer entendre que un referèndum d'independència és inconstitucional, cap primer ministre d'ençà Margaret Thatcher no van tenir cap problema a reconèixer explícitament el dret d'autodeterminació dels escocesos, precisament per representar la voluntat majoritària del parlament.

El Primer Ministre John Major, per exemple, va dir que si els escocesos volen la independència, cap polític anglès s'interposarà en el seu camí. Tony Blair també va afirmar que per descomptat que els escocesos tenen el dret a independitzar-se i, finalment, en David Cameron va dir que la independència d'Escòcia és un assumpte dels votants escocesos.

Els elements claus doncs són: un partit polític que democràticament guanya les eleccions amb una proposta clara al seu programa electoral; una constitució no escrita que és interpretada amb sentit comú i amb perspectiva històrica i que està basada sobre tot en la voluntat del Parlament; i una classe política que respecta el principi democràtic i entén la figura del referèndum com una eina molt vàlida per tractar qüestions que afecten a la sobirania de l'estat.

Quan tenim aquests precedents, aquest respecte al principi democràtic i aquest reconeixement d'estat plurinacional la conseqüència és senzillament l'existència d'un acord, el d'Edimburg, amb el que es fa el traspàs de poder legislatiu de Westminster a Holyrood per tal que el Parlament d'Escòcia pugui organitzar el referèndum. Aquest traspàs es fa a través d'un decret, un *order council*, a través del Consell de la Reina que en virtut de l'article 30 de la Llei d'Escòcia de 1998, que és l'equivalent de l'Estatut d'Autonomia.

Com a darrer punt m'agradaria destacar un aspecte molt important de l'acord d'Edimburg. En el seu darrer article diu que els dos governs (escocès i britànic) es comprometen a continuar treballant plegats de manera constructiva sigui quin sigui el resultat del referèndum en el millor interès del poble d'Escòcia i de la resta del Regne Unit. Aquest punt es senzillament formidable i mostra una manera molt civilitzada i avançada d'entendre les relacions entre nacions. Els britànics s'han inventat doncs un mecanisme molt lògic, senzill, modern, pacífic, avançat i basat en el principi democràtic. Han inventat un mecanisme que de ben segur es convertirà en un referent mundial.

El resultat de tota aquesta negociació ha estat que el 18 de setembre hi haurà el referèndum, amb una pregunta clara i que els votants seran tots els ciutadans que viuen a Escòcia de 16 anys o més que tenen dret a votar a les eleccions del Parlament escocès, incloent-hi els ciutadans nascuts a la resta del Regne Unit que vi-

uen a Escòcia i també aquells que són de la Unió Europea i de la Commonwealth. Això sí, els escocesos que viuen fora d'Escòcia no podran votar.

Per acabar: aquest procés ha estat possible gràcies a 3 pilars; primer, el reconeixement de la plurinacionalitat de l'estat britànic i, per tant, el dret d'autodeterminació de les nacions; segon, el respecte al principi democràtic i tercer, al Regne Unit la política s'utilitza per resoldre problemes polítics i la llei s'utilitza per resoldre problemes legals, però no es barregen, són dues àrees que estan separades.

L'EXERCICI DEL DRET A L'AUTO-DETERMINACIÓ: EL CAS DEL QUEBEC

Ponència a càrrec del **Dr. DANIEL TURP**, Professor titular de Dret Internacional Públic i de Dret Constitucional a la Universitat de Montréal i President de l'Associació quebequesa de dret constitucional. Ha estat diputat pel Partit Quebequés a l'Assemblea nacional del Quebec i a la Cambra dels Comuns del Canadà.

Nombrosos instruments internacionals reconeixen el dret dels pobles a disposar de si mateixos, des de la *Carta de les Nacions Unides* de 1945, en el seu article 1.2. Els titulars d'aquest dret i l'abast del mateix es troben identificats en l'article 1 comú als *Pactes internacionals relatius als Drets de l'Home*, adoptats el 16 de desembre de 1966 i ratificats tant pel Canadà com per Espanya, i que diu: “Tots els pobles tenen el dret de disposar de si mateixos”. La Resolució 2625 de les Nacions Unides de 24 d'octubre de 1970, coneguda com a *Declaració sobre les relacions amicals*, precisa encara més el dret a l'autodeterminació dels pobles, i aquest principi és reafirmat en el vuitè principi de l'*Acta final d'Hèlsinki*, de l'1 d'agost de 1975, i per la *Carta de París per a una nova Europa*, signada el 21 de novembre de 1990. D'aquestes diverses afirmacions del dret dels pobles a disposar de si mateixos, cal retenir dos conceptes essencials des de la perspectiva del dret de decidir: 1) que tots els pobles, comprès també el poble català, tenen el dret a disposar

de si mateixos, i 2) que aquest dret permet al poble català determinar lliurement el seu estatus polític, i el dret d'optar a la creació d'un Estat sobirà i independent.

D'altra banda, però, els instruments de les Nacions Unides fan referència al respecte a la integritat territorial dels Estats. Aquesta referència ha estat sovint invocada per donar a entendre que la creació d'un Estat sobirà i independent no és una opció que puguin escollir els pobles que integren un Estat ja sobirà, sempre que aquest estigui dotat d'un govern democràtic representatiu del conjunt del poble pertanyent al territori sense distinció de raça, creença o color. Tanmateix, podem considerar que tots els pobles escapen avui d'aquesta prohibició si tenim present el dictamen de la Cort Internacional de Justícia de La Haia, de 22 de juliol de 2010, relatiu a la conformitat amb el dret internacional de la declaració unilateral d'independència de Kosovo. En aquest sentit, la Cort Internacional ha afirmat que l'abast del principi d'integritat territorial, proclamat en la *Resolució 2625* i en l'*Acta final de Hèlsinki*, es limita exclusivament a l'esfera de les relacions interestatals, imposant als Estats l'obligació de no violar la integritat territorial d'altres Estats sobirans. Conseqüentment, un Estat no pot apel·lar a l'argument de la integritat territorial per recusar el dret d'un poble que en formi part a optar per l'estatus d'Estat independent i sobirà en aplicació del dret a l'autodeterminació. En el mateix dictamen consultiu la Cort Internacional de

Justícia refusa declarar il·legal la declaració unilateral d'independència del poble kosovar integrat dins l'Estat serbi. La Cort recorda que les declaracions unilaterals d'independència han estat nombroses als segles XVIII, XIX i XX, sense que hagin estat mai considerades com una transgressió del dret internacional. Afirmar també que, en els casos de les declaracions d'independència que s'han donat durant la segona meitat del segle XX fora del context dels territoris no autònoms o colonials, la pràctica dels Estats no revela l'aparició en dret internacional de cap nova regla que impedeixi que dites declaracions puguin ser pronunciades. Per tant, si bé la Constitució espanyola afirma en el seu article segon *“la unitat indissoluble de la nació espanyola”*, aquesta afirmació ha esdevingut contrària a la norma imperativa de dret internacional que proclama el dret dels pobles a disposar de si mateixos.

L'informe consultiu formulat per la Cort Suprema del Canadà el 20 d'agost de 1998, en el marc del *Dictamen relatiu a la secessió del Quebec*, mereix també una gran atenció. El Dictamen estableix el principi democràtic com a fonament del dret a l'autodeterminació, tot dient que: *“Un rebuig exposat clarament pel poble del Quebec a l'ordre constitucional existent, conferiria clarament legitimitat a les reivindicacions secessionistes, i imposaria a les altres províncies i al govern federal l'obligació de prendre en consideració i respectar aquesta expressió de la voluntat democràtica”*. I segueix afirmant: *“L'or-*

dre constitucional canadenc no té necessàriament prelación sobre la voluntat democràtica i clarament exposada per la població del Quebec. Els drets de les altres províncies i del govern federal no poden impedir al govern del Quebec el dret a intentar dur a terme la secessió”. En definitiva, estableix l'obligació que té el Canadà de negociar les modificacions constitucionals que permetin al Quebec realitzar la secessió, i la capacitat d'aquesta província d'accedir a l'estatus d'Estat sobirà i independent. Els enunciatos de la Cort Suprema del Canadà són una referència d'abast universal i haurien d'aplicar-se a tota societat que es consideri a si mateixa democràtica, i són fàcilment transposables a la situació entre l'Estat espanyol i Catalunya.

Per tal de permetre l'exercici per part del Quebec del seu dret a l'autodeterminació, l'Assemblea nacional del Quebec va adoptar el 1978 una *Llei sobre la Consulta Popular*, que ha regit els dos referèndums d'autodeterminació que han tingut lloc al Quebec el 20 de maig de 1980 i el 20 de octubre de 1995, i que no van obtenir la majoria necessària. Donant continuïtat al Dictamen de la Cort Suprema i responent a la *Llei sobre la claredat* per la qual el Parlament del Canadà ha intentat de neutralitzar l'abast d'aquell Dictamen, l'Assemblea nacional del Quebec va adoptar el 2001 la *Llei sobre l'exercici dels drets fonamentals i de les prerrogatives del poble quebequès*, que afirma amb força i claredat el seu dret a l'autodeterminació. Tanmateix, aquesta Llei ha estat

recentment l'objecte d'una impugnació judicial a la qual s'ha adherit el govern del Canadà. Com a reacció a aquesta impugnació, l'Assemblea del Quebec va adoptar per unanimitat dels seus 114 membres una moció reafirmant el dret del poble quebequès d'escollir el seu futur.

El professor Turp va concloure la seva intervenció amb les següents paraules, pronunciades en català: *“M'agradaria finalitzar la meva exposició, com faig sempre que sóc als Països Catalans, reiterant la meva admiració vers el vostre poble, pel seu coratge i la seva determinació. Em considero un aliat de la vostra nació en lluita per la seva llibertat i per garantir la pervivència d'una llengua i d'una cultura que enriqueixen el patrimoni comú de la humanitat”.*

L'EXERCICI DEL DRET A L'AUTO-DETERMINACIÓ EN EL CAS DE CATALUNYA

Ponència a càrrec del **Dr. CARLES VIVER I PI-SUNYER**, *Catedràtic de Dret Constitucional a la Universitat Pompeu Fabra, Director de l'Institut d'Estudis Autònoms de la Generalitat de Catalunya, President del Consell Assessor per a la Transició Nacional i magistrat del Tribunal Constitucional (1992-2001), del qual va ser Vicepresident (1998-2001).*

En la seva ponència exposa les passes que s'handonat i que s'estan donant a Catalunya per exercir el dret a l'autodeterminació i les que s'hauran de donar en el futur. Aquest procés té una característica fonamental que és el protagonisme quasi determinant del que en diem la societat civil. Basti una simple dada: actualment s'està arribant al 75 % dels ciutadans amb dret de vot que estan a favor de ser consultats sobre el futur polític de Catalunya. No es pot fer cap plantejament seriós des del punt de vista polític però tampoc des del punt de vista jurídic si no es té en compte el fet que darrera d'aquest moviment hi ha el 75 % de la població, perquè el dret està precisament per donar resposta i canalitzar aquests moviments i no per intentar frenar-los.

El Parlament de Catalunya ha reivindicat el dret a l'autodeterminació, amb aquest nom o amb el de dret a decidir, des de fa molt temps i de manera reiterada. Ho ha fet en onze resolucions i mocions des del 1989; per tant no és un fenomen

d'avui ni tampoc fruit de la crisi econòmica: això ve de molt més lluny i té arrels molt més profundes. Certament el contingut d'aquestes resolucions ha anat evolucionant i es poden detectar tres etapes molt clares. Una primera etapa, de 1989 a 1999, estaria composta per les tres primeres resolucions, que podríem qualificar de testimonials, i que es dicten en ocasió de determinats esdeveniments internacionals: es vol deixar constància que Catalunya com a nació té en abstracte el dret a l'autodeterminació entès com a dret a decidir lliurament el seu futur com a poble, però no es proposa l'exercici immediat d'aquest dret. La segona etapa la conformen dues resolucions. La primera fou presentada per ERC el 1999, i en ella es comencen a plantejar els instruments per exercir aquest dret: en primer lloc, el pacte bilateral amb l'Estat, però sense renunciar a establir unilateralment mecanismes per poder expressar democràticament la voluntat dels ciutadans a través de consultes populars o de referèndum. La segona resolució és del 2003 i consisteix en una proposició de llei que es presenta a les Corts generals dirigida a obtenir la transferència de la competència estatal per convocar referèndums a través de l'art. 150.2 de la Constitució. No cal dir que aquesta proposició fou rebutjada sense més argumentació que no es poden fomentar en l'ordenament jurídic espanyol mecanismes de democràcia directa perquè debiliten la democràcia representativa.

La tercera etapa la formen sis resolucions. Les tres primeres s'adopten els anys

2010 i 2011 i tenen com a objecte immediat avalar les consultes populars alegals sobre la independència de Catalunya, que s'estaven produint a partir de la consulta d'Arenys de Munt i que es van acabar produint en 250 ajuntaments. De les tres últimes resolucions cal destacar la de setembre de 2012, immediatament després de la manifestació multitudinària de l'11 de setembre d'aquest any. La resolució dóna formalment per iniciat el procés per exercir el dret a l'autodeterminació i ho fa instant al govern de la Generalitat a convocar una consulta prioritària en la següent legislatura. La resolució comença amb un parell de paràgrafs molt ben pensats en els que es constata el fracàs dels intents del catalanisme a l'hora de buscar un encaix de Catalunya a l'Estat espanyol, es declara que l'Estat de les Autonomies és ja una via sense recorregut, s'acusa l'Estat de no haver entès la gravetat de la situació creada per la sentència del Tribunal Constitucional del 2010, agreujada per una progressiva ofensiva centralitzadora de l'Estat. S'afirma que el dret a l'autodeterminació de Catalunya és l'expressió democràtica de la seva sobirania com a nació. En la següent resolució de gener de 2013, denominada “resolució sobiranista”, el Parlament reitera l'acord d'iniciar el procés per fer efectiu el dret a decidir i exposa els principis que han de regir l'exercici d'aquest dret: democràcia, transparència, negociació amb l'Estat, amb les institucions europees i amb la comunitat internacional, cohesió social i respecte a la legalitat utilitzant els marcs legals existents.

Proclama també, solemnement, que el poble de Catalunya, per raons de legitimitat democràtica, té ja el caràcter de subjecte polític i jurídic sobirà. Com és conegut, el Govern de l'Estat, malgrat que es tracta d'una declaració essencialment política sense uns efectes jurídics immediats, va impugnar aquesta resolució davant del Tribunal Constitucional i està pendent de sentència. Finalment, la darrera resolució és la de març de 2013, presentada pel PSC, per la qual el Parlament insta al Govern a iniciar un diàleg amb el Govern de l'Estat per tal de fer possible la consulta sobre el futur polític de Catalunya. És doncs a partir d'aquesta resolució que queda oficialment obert l'exercici del dret a l'autodeterminació; i per exercir-lo les institucions públiques de Catalunya han impulsat una sèrie d'activitats i actuacions, i han creat un seguit d'organismes.

Pel que fa a les actuacions, la primera és l'acord assolit a impuls del President de la Generalitat per CiU, ERC, IC-Verds i CUP sobre la data i la pregunta que hauria de contenir la futura consulta. Aquest primer pas, molt rellevant, compleix amb els requisits de claredat i neutralitat de la consulta que imposa la comunitat internacional. El segon gran acord, adoptat pel Ple del Parlament el 16 de gener de 2014, consisteix en instar – per la cinquena vegada – al Congrés dels Diputats per tal que l'Estat delegui per la via de l'art. 150.2 de la Constitució les competències per convocar un referèndum sobre el futur polític de Catalunya. Si, com tots intuïm, el Congrés dels Diputats rebutja aquesta via, caldrà decidir si s'han d'es-

gotar altres vies legals o no. Evidentment és un interrogant que hauran de resoldre els polítics i no els juristes. El Consell Assessor per a la Transició Nacional recomana que es faci un altre intent per les vies de les dues lleis catalanes, la que està en curs al Parlament – la Llei Catalana de Consultes – i la que ja tenim aprovada – la Llei de Referèndums del 2010 -, o bé que s'intenti la via de l'article 92 de la Constitució, i fins i tot la via de la reforma de la Constitució. Hi ha qui es pregunta per què hem d'anar insistint si sabem que el més segur és que ens diguin que no tot. La resposta és que si no intentem esgotar al màxim les vies jurídiques i l'acord amb l'Estat, això ens pot passar factura des del punt de vista polític, sobretot davant de la comunitat internacional.

En el cas que l'Estat rebutgi totes les vies que nosaltres anem plantejant per convocar la consulta, s'obren essencialment dues opcions, i encara se n'està apuntant una tercera. Una opció seria convocar unes consultes alegals tipus Arenys de Munt, però amb una superior implicació de la Generalitat i dels poders públics. Aquesta opció planteja molts problemes, sobretot per la poca transcendència que tindria de cara a la comunitat internacional una consulta al marge de la llei. Per altra banda, suposaria sortir ja des d'aquest moment de l'ordenament jurídic i això té costos polítics evidents. Està clar que en el 90 % d'aquests processos hi ha un punt en que cal saltar-se la legalitat, però s'ha de mesurar molt bé en quin moment, si és que s'ha de fer, s'ha de donar

aquest pas. L'altra opció són les eleccions plebiscitàries, que el President de la Generalitat pot convocar com qualsevol altra elecció, i que per tant són inimpugnables des del punt de vista jurídic. Aquestes eleccions es converteixen en plebiscitàries des del moment que alguns partits polítics inclouen en el seu programa que quan arribin al Parlament obriran un procés per declarar la independència. Dins de la legalitat, un programa electoral no es pot impugnar, encara que proposi com opció la independència de Catalunya. En cas de constituir-se el Parlament amb una majoria favorable a la independència, caldria obrir la negociació amb l'Estat per fer-la efectiva, fins arribar a la declaració d'independència en el moment i en la forma que s'hauria de calcular molt bé. Els escocesos s'han donat divuit mesos entre la consulta i la declaració d'independència per tal d'anar construint les seves institucions d'autogovern i demanar el reconeixement internacional. En el nostre cas, en no tenir la complicitat de l'Estat, no ens podem donar tant temps de marge, perquè com més endavant anem posant la declaració d'independència més complicat ho tindrem.

Pel que fa als aspectes organitzatius, s'ha muntat el Pacte Nacional pel Dret a Decidir, promogut per la Presidència del Govern, i recolzat ja per més de mil entitats. El Parlament ha constituït la Comissió d'Estudis pel Dret a Decidir, que conclourà amb un informe sobre el procés. I el 12 de febrer de 2013 el Govern de la Generalitat va crear el Consell Assessor per a la Transició Nacional, que s'ha compromès a

elaborar dinou informes per tal d'analitzar els reptes que es pot trobar un Estat català independent al començament del seu funcionament. Aquests informes no pretenen dissenyar les futures polítiques del nou Estat – això serà feina del Parlament i del Govern elegit – sinó que intenten preveure quins són els problemes que s'hauran de resoldre en els primers moments. El Consell Assessor ha lliurat ja un informe sobre la consulta, i quatre més. En el primer s'analitza la futura administració tributària catalana, tant des del punt de vista orgànic – Agència Tributària, Junta de Tributs, Consell Tributari... - com des del punt de vista funcional, així com les estratègies que hauria de seguir la Generalitat des d'avui fins el moment que comença a funcionar el nou Estat. Es posa un èmfasi especial en el tema de les duanes, ja que no es pot aturar ni un moment el flux comercial entre Catalunya i la resta del món, així com en l'estructuració del sistema informàtic de les administracions tributàries. Un altra informe fa referència a les relacions que hauria de mantenir un Estat independent català amb Espanya. La idea que es defensa és que el procés no es fa per trencar amb Espanya, sinó per tenir-hi unes millors relacions de cooperació, basades, això sí, en una posició d'igualtat i de respecte mutu. El tercer informe tracta de la internacionalització de la consulta. S'hi analitzen els arguments que caldria utilitzar per recolzar i explicar la consulta en l'àmbit internacional, i un cop assolit l'Estat independent per tal d'aconseguir el reconeixement internacional. Els argu-

ments són prou coneguts: el principi democràtic, el principi d'autodeterminació, i el principi anomenat “últim remei”, és a dir, la via de la independència com última solució. Finalment, el Consell ha analitzat també el tema de la seguretat de les tecnologies de la informació i la comunicació, en previsió d'una possible apagada electrònica.

Estan en curs d'elaboració els informes sobre la integració del futur Estat català a la Unió Europea, i als altres organismes internacionals des de les Nacions Unides fins al Fons Monetari Internacional; sobre la Seguretat Social i la garantia de pagament de les pensions des del primer dia; sobre el manteniment de l'euro i de l'accés al crèdit del Banc Central Europeu per part de les entitats financeres catalanes. Caldrà analitzar la successió dels ordenaments jurídics, ja que en el moment que neixi l'Estat independent no tindrem Codi Penal, no tindrem Codi de Comerç, ni lleis processals. La idea és fer àmplies remissions a altres ordenaments, amb les adaptacions que siguin necessàries. Està sobre la taula del Consell tot el que afecta al procés constituent, amb la previsió d'un període transitori fins a tenir una nova Constitució. S'està treballant també en un informe sobre l'abastament de gas, electricitat i aigua, que caldrà garantir; sobre el tema de la seguretat exterior i interior durant el període de transició. Caldrà tenir idees molt clares i solucions preparades per als problemes que plantejarà el poder judicial. Coses tan concretes com els plets que tenim a tribunals espanyols amb jurisdic-

ció sobre tot el territori o les sentències pendents d'executar adoptades per aquests tribunals. Altres temes pendents es refereixen a les relacions comercials amb Espanya; la identificació i el repartiment d'actius i passius, així com del deute públic, i els criteris de negociació amb Espanya que s'hauran d'utilitzar.

El professor Carles Viver acabà la seva intervenció afirmant: “ En definitiva, tenim molts problemes i molt complexos sobre la taula, no només pel Consell Assessor per a la Transició Nacional, sinó per Catalunya. No obstant, jo estic absolutament convençut que ens en podem sortir. Malgrat la seva complexitat, el procés cap a la independència només té un desllorador: si hi ha un nombre suficientment important de ciutadans i ciutadanes d'aquest país que el recolza, aquest procés no té aturador, aquest procés no el pot aturar cap Constitució ni cap instància des de fora. Jo crec que les coses fins ara s'estan fent raonablement bé, encara que potser no sóc jo el més indicat per dir-ho”.

CLOENDA A CÀRREC DE MIREIA MONTESINOS, advocada i presidenta de la Comissió de Defensa dels Drets de la Persona del Col·legi d'Advocats de Barcelona.

Estem arribant a la recta final de l'acte, i és difícil prendre la paraula després d'unes intervencions tan intenses i brillant que agraïm una vegada més. Ens toca a nosaltres, als organitzadors, fer-ne la cloenda i les conclusions, que en dret no són més que la concreció del que es demana en vista, aquí, a les diferents aportacions que s'han fet durant la jornada.

Des de la seva creació fa més de 40 anys la Comissió de defensa sempre s'ha mostrat amatent a analitzar, des del punt de vista jurídic, totes aquelles situacions i realitats que han anat conformant el nostre creixement democràtic.

Perquè en realitat es tracta d'això, de democràcia en el seu sentit més estricte i més radical, aquell que no permet que es segresti el principi participatiu en mans de la representativitat dels governants que sovint obliden que malgrat totes les seves reticències, la pròpia Constitució de 1978, que es va gestar, redactar i votar en unes circumstàncies molt determinades per tot conegudes, aposta per una societat democràtica avançada que té com a eix de la seva pròpia fonamentació i legitimitació la participació directa, és per tant una Constitució dinàmica.

I del que hem analitzat en el dia d'avui conclouem, sense necessitat d'encomanar-se a cap Santa ni demanar la seva intercessió, sense fer referència a cap soroll, ni de sabres ni de cap altra arma, que a Catalunya existeix una realitat nacional confirmada des d'un punt de vista cultural, econòmic, jurídic i lingüístic, tenim un dret civil català i un conjunt de textos consolidats així com una llengua pròpia que ha sobreviscut a 40 anys de depuració lingüística i que sobreviurà, malgrat els constants atacs a la llei d'immersió a les nostres escoles. Tot plegat porta a la seva gent a voler mostrar-ho, a fer palès el fet diferencial des de la seva voluntat democràtica

I es tracta d'una demanda que s'ha portat a terme també a altres països del nostre entorn geogràfic més proper, com Escòcia i Eslovènia i fins i tot més llunyans, com el Quebec, tots ells amb situacions i regulacions jurídiques ben diferents que han rebut una mateixa resposta: la que ha sabut trobar l'equilibri entre la llei positiva d'una banda i els principis democràtics que la sustenten de l'altra, no estem doncs davant d'una qüestió jurídica si no de voluntat política.

I els fets són l'esperança de que tot està per fer i tot és possible, i la prova la conformen, a més del moviment ciutadà a favor de la consulta, els moviments socials del 15M, la PAH, les coordinadores en defensa dels Serveis Públics, STOP bales de Goma, i d'altres, que deixen palès que les demandes que neixen de la ciutadania han d'acabar imposant-se als interessos

dels seus dirigents polítics, la democràcia, com dèiem, és això, o és més democràtic prohibir votar que prohibir manifestar-se o concentrar-se mostrant solidaritat amb els desnonats com es pretén al projecte de Llei de seguretat ciutadana?.

I ara, als fets, cal aplicar-hi el dret, permeteu-me doncs que faci una lectura literal de les conclusions finals que conformen, juntament amb el que ja vam publicar ara fa un any, el posicionament de la Comissió de Defensa en l'anàlisi jurídica del dret d'autodeterminació:

1.- El dret d'autodeterminació dels pobles és un dret fonamental i universal reconegut en tractats ratificats per l'Estat espanyol i que formen part, doncs, de la legalitat vigent.

2.- Al llarg del segle XX, el dret a l'autodeterminació ha estat formulat en dos sentits: com a dret reconegut a pobles i països subjectes a dominació colonial i com a dret humà de caràcter col·lectiu, atribuït a tots els pobles sense distinció.

3.- Aquesta doble vessant permet la seva aplicació a supòsits en els que, tot i no existir una situació de subjecció colonial, es produeix un desconeixement o negació reiterats de la personalitat lingüística, cultural, jurídica i nacional d'un poble, o bé quan existeix una voluntat democràtica clara i majoritària d'exercir-lo.

4.- El dret a l'autodeterminació inclou el dret a la secessió, negociada o unilateral, i altres alternatives com la lliure associació o la integració en un Estat preexistent.

5.- Existeixen sòlides raons històriques i d'auto-identificació per a considerar al poble de Catalunya subjecte del dret a l'autodeterminació. Així ho ha entès el Parlament de Catalunya en reiterades ocasions i per majories qualificades. Afirmar que el dret a l'autodeterminació existeix i que el poble català n'és subjecte legítimat no és una manifestació política a favor de la independència, és una realitat jurídica inqüestionable.

6.- El dret a decidir, a ser consultat sobre propi futur, és una actualització del dret a l'autodeterminació i una expressió del principi democràtic reconegut en bona part de les Constitucions modernes, inclosa l'espanyola.

7.- Hi ha diferents vies legals, dins del marc constitucional vigent, per a dur a terme una consulta d'autodeterminació a Catalunya. Davant l'exigència reiterada de celebració d'aquesta consulta per part de les institucions catalanes, un Govern compromès amb el principi democràtic constitucionalment reconegut té el deure de fer-la possible.

8.- La negativa a l'acompliment d'aquest deure obre al poble de Catalunya la possibilitat d'apel·lar a la comunitat internacional per fer val-

dre el dret inalienable a determinar lliurement el seu futur.

